

Розвиток у дітей інтересу до вивчення української мови

ПЛАН

Роль позакласної роботи в розвитку інтересу до вивчення української мови.

Використання малих фольклорних жанрів: (скоромовки, лічилки, за гальки, прислів'я, приказки) у позакласні роботи.

Ігри під час навчання дітей грамоти та розділу "Фонетика".

Організація позакласної роботи під час вивчення частин мови та елементів синтаксису.

Навчальне і виховне значення позакласної роботи з української мови.

Сучасна початкова школа має застосувати педагогічні доцільні методи навчання завдяки яким учні повноцінно засвоюють знання, інтенсивно розвивають творчу активність і самостійність.

“В сучасних умовах школа об’єктивно виступає провідним фактором прилучення молоді до національної культури і традицій. Тут закладаються основи національної самосвідомості, прищеплюється любов до рідної мови, до своєї культури повага до народу. Кожна людина має глибоко відчувати приналежність до свого народу і водночас усвідомлювати себе громадянином країни і суб’єктом світової цивілізації. Національний компонент змісту освіти повинен включати знання рідної мови і літератури, історії свого народу, його традицій, звичаїв, ідеалів, витоків, особливостей рідної культури, усної народної творчості, знання про суспільний і держаний устрій України, її міжнародне становище, населення, природні ресурси, економіку, науку, культуру.

Національне самовизначення школи вимагає широкого відображення національних елементів у виховній діяльності, відродження красназвочої роботи, залучення учнів до активної участі в збереженні і охороні святинь свого народу.[1]

В удосконаленій програмі з української мови для учнів 1-4 класів акцентується на вивченні мовних явищ у їх взаємозв’язку і взаємозумовленості та забезпеченні на цьому ґрунті розвитку мислення та мовлення учнів.

Програми містять матеріал, необхідний для формування у молодих школярів знань і вмінь, які є базою їхнього подальшого навчання. Посилено увагу до вироблення в учнів загальнонавчальних умінь і навичок, забезпечення практичної спрямованості уроків.

Поряд з використанням на уроках мови відомих методів і прийомів, потрібно широко використовувати в навчальній діяльності ігрові прийоми, ігри.

Звертаючись до вчителів початкових класів В.О.Сухомлинський писав:

Ваше найважливіше завдання закласти міцний фундамент знань. Настільки міцний, щоб учителям, які працюватимуть після вас, взагалі не треба було думати про фундамент, у процесі навчання велике значення має ігровий матеріал.

Використовуючи в навчальній роботі елементи гри, вчитель має змогу зробити серйозну розумову працю дітей захоплюючою і тим самим полегшити її.

Цікаві вправи та ігри з мови використовуються на всіх етапах уроку. За їх допомогою можна перевірити, як учні виконали домашнє завдання, полегшити розуміння нового матеріалу, його закріплення, Особливо при вивченні фонетики, частин мови та елементів синтаксису.

Ось уже декілька років відповідно до шкільної реформи працює нова чотирирічна початкова школа. У перших класах навчаються учнів шестирічного віку. Відповідно до віку учнів, особливостей їхнього сприймання, властивості пам'яті, мислення складено програми для 1-4 класів.

Для шестирічних першокласників процес навчання грамоти триває протягом усього навчального року.

Період навчання грамоти – це один з найважливіших у житті дітей. Коли розвивається їхнє мислення й мовлення. Зростає свідомість, формується особистість в цілому.

“Фонетика” – це найцікавіший, найближчий до дитини куточок природознавства, і перед граматику, як такою, вона має саме всі ті природні науки від гуманітарних...” стверджував А.М. Пешковський.[2]

Враховуючи складність звукових спостережень, період навчання грамоти слід організувати так, щоб шестилітки сприймали матеріал в цікавій роботі, щоб не перевтомлювалися, щоб вона не викликала негативних емоцій. Усе навчально-виховна робота з рідної мови із дітьми – шестилітками повинна ґрунтуватись на принципі гри-навчання. оскільки в цьому віці гра серйозна діяльність.

Заняття. На яких діти оволодівають звуковою системою рідної мови, як ніякі інші, можна перетворити в цікаві вправи. Логічні вправи, таблиці, слова в аналітико-синтетичній формі, анограми, ребуси за участю близьких дітей казкових героїв (Барвінок, Сава, Чебурашка, Незнайко та інші), які допомагають шестилітками у доступній формі оволодівати складними мовними одиницями, як аналіз і синтез, порівняння (зіставлення і протиставлення) класифікація, обстрагування.

Дуже часто в початкових класах використовують ребуси. До ребусів найчастіше входять слова, правопис яких програма рекомендує запам'ятати.

На позакласних заняттях з української мови часто використовують і скоромовки. Скоромовки – це жанр народної творчості. Жартівливий вислів, скомпонований із важких для швидкої вимови слів. Діти охоче розважаються скоромовками. Це корисні і цікаві вправи для них. Цінність скоромовок полягає не в смисловому навантаженні чи оригінальних засобах слів, вимова яких потребує певних зусиль і сприяє виробленню дикції, правильної артикуляції, що у свою чергу, підвищує культури усього мовлення.

Особливо цікавими є скоромовки діалогічної форми. Учні поділяються на групи, залежно від кількості дійових осіб.

1 клас

“Когут каже”

Когут каже:

Вовки ідїть.

Баран каже:

Де?

А пес каже:

Онде! Онде!

Квочка каже:

Клопїт мїй, клопїт мїй,

Де курятка подїти?

А качка каже:

Так і треба, так, так.

На мїсточку скоромовка

Сїроманця стрїла вовка.

Скоро мовить вовк почав –

Ледь язик не поламав!

То була та скоромовка

Для Івасика –

Не для вовка.

Гуска грає на гїтарі

Гелготить гусак гагарі,

Горобець гука грака,

Гава гатить гопака.

4.Тишком-нишком

Вийшла мишка із нори

В шкребе тушки нїс і вушка догори

2 клас

Хитру сороку
Спіймати морока
А на сорок сорок –
Сорок морок.
На печі, на печі
Смачні та гарячі
Пшеничні калачі –
Хочеш їсти калачі,
Не сиди на печі.

З учнями 3 класу можна вивчити скоромовки, де повторюються потрібні звуки:

Мурашка муркоче –
Морозива хоче.
Мурашко руденький, -
Замерзнеш дурненький.
Очиці у вовчиці –
Неначе блискавиці.

Учні 4 класу легко можуть вивчити такі скоромовки:

Пришов Прокіп – наляв окріп.
Іде Гаврило – ще не зварилось
Прийшов Денис – наляв сім мис
Прийшов Тарас – з'їв усе нараз.
Летів горобчик, сів на стовпчик
Пробіг хлопчик, утік горобчик
Годувала Гава гавенят на ганку
Зготувала в горщику гарну запіканку.

В початкових класах використовуються найрізноманітніші ігри та цікаві вправи. Але використовувати їх потрібно з врахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів.

Ігри та цікаві вправи сприяють свідомому запам'ятовуванню позакласного матеріалу, розвивають зорову пам'ять. Ігрові ситуації сприяють виробленню виразної артикуляції, доброї дикції.

Гра – це важливий засіб підвищення в учнів інтересу до навчання. Позакласні заняття повинні забезпечувати радість життя і прищеплювати дітям любов та інтерес до нього.

Отже, в школах слід якомога більше часу відводити позакласним заняттям. А можливості такі є.

З дітьми можна провести “гру з лічилкою”.

Діти, ви завжди говорите речення, слова в них вимовляєте зливо. Але інколи, в грі, ви вимовляєте слова і складами. Наприклад, коли промовляєте різні лічилки. Станьте в коло і послухайте, як я по складах говоритиму лічилку. Кожен склад, а не слово, припадає на одного з дітей.

Лічилка

Біля двору – дві Федори.

Біля ганку – дві Тетянки,

Біля річки – дві Марічки,

А на лузі – дві Ганусі.

Тих дівчаток – ой багато!

Порахуйте їх, малята.

Раз, два – дерева,

Три, чотири – вийшли звірі,

П'ять, шість – пада лист,

Сім, вісім – птахи в лісі,

Дев'ять, десять – це сунічки,

Підвели червоні личка

Тікав заєць через міст

Довгі вуха, куций хвіст,

Рахувати починай:

-Раз, два, три, - вийди ти...

Вчителька пропонує дітям пригадайте інші лічилки і вимовляти їх складами. “Гра з лічилкою розвиває в дітей мислення. Увагу, пам'ять, збагачує словниковий запас дітей.

Гра “Мовчанка”

На набірному полотні чи класній дошці надруковано склад, а учні мають додати ще такі склади, що утворилося певне слово. Виграє той, хто складе більше слів.

Можна на позакласних заняттях проводити синтетичні вправи з таблицею складів.

Гра “Ніч-день”

Вчитель виставляє на дошці слова з букв розрізної азбуки, учні вголос чи самотійно читають його. Потім по команді вчителя “ніч”, діти ставлять голови на парти і закривають очі. У цей час вчитель змінює слово. По команді “День”, діти читають нове слово.

Кажуть, що в ньому змінилося порівняно з попереднім.

Слова для гри:

Полова (полови) рак (лак)

Голуб (голуби) голос (колос)

Гра “Чарівні клітинки”

Всі учні одержують аркушки паперу з накресленими клітинками. У клітинки учні вставляють букви з розрізної азбуки, щоб вийшли слова. Виграє той, хто першим правильно складе потрібні слова.

Встав у ці клітинки букви с, о, м, о, с, м, н, щоб вийшли слова: сом, оси, ми у ширину і довжину (по горизонталі і вертикалі).

Встав у ці клітинки букви п,о,с,у,д,о,д,у,д,с,у,м,а,у,д,а,р щоб вийшли слова: посуд, осуд, сума, удар по горизонталі і вертикалі.

Встав у ці клітинки букви с,о,м,о,с,а,м,а,м,а щоб вийшли слова, сом, оса, мама по горизонталі і вертикалі.

4. Встав у ці клітинки букви к,и,ї,в,в,а,з,а,ї,ж,а щоб вийшли слова: Київ, ваза, їжа, по горизонталі і вертикалі.

5. Встав у ці клітинки букви о,р,у,л,е,м,у,р,о,м щоб вийшли слова: Орел, ром, ему по горизонталі і вертикалі.

Гра “Подумай”

Вчителька ставить перед учнями запитання, а потім читає слова

Матеріали для гри:

Як сказати одним словом?

Берізка, клен, кедр (дерева)

Як назвати одним словом?

Щука, сапом, акула, окунь, карась... (риба)

Яке слово “зайчик” в даному ряду?

Косар, коса, коза, косовиця. (коза).

Чого нема у воді, а є в морі, річці, озері?

(звука [p]).

Гра із сигнальними картками АЯ. Вчитель читає слова з твердими і м'якими приголосними перед (а) і учні показують сигнальною картою, яку букву слід писати в них: чорна, біла, синя, рана, диня, Оля.

Наведемо тільки частину ігор, які можна використати на уроках позакласної роботи з мови в шестирічних першокласників. Ігри дозволяють включати в активне оперування учнів програмований мовний матеріал, що тільки сприятиме його міцному і свідомому запам'ятовуванню.

Тому сучасний урок позакласної роботи неможливий без проведення гри. Ігри роблять навчальний матеріал цікавим, доступним для дітей.

Гра “За алфавітом”

Вчитель вивішує таблицю за алфавітом і пише на дошці кілька слів цифрами, чи показує цифри на картонах. Кожна цифра відповідає порядковій, місці букви в алфавіті: а-1, б-2, і т.д.

Грудень		Зима
4,20,23,5,6,17,32		9,10,16,23
починає	а	рік
19,18,27,10,17,1,7	1	20,11,14
	Кінчає	
	14,11,17,27,1,7	
Червоний		гість
27,6,20,3,18,17,10,13		4,11,21,22,32
дерево		їсть
5,6,20,6,3,18		12,21,22,32
	Вогонь	
	3,18,4,18,17,32	

Гра “Хто швидше?”

Потрібно відгадати ребуси і записати слова за алфавітним порядком. Слова для гри:

ЗВЩГВ

ГОР1А

С З БАТИ

ВІЗ

СЗ Ж

ВІЗЛА

С МОР1А

АКЗЛА

З<НИК

100ЛИЦЯ

Гра “Здогадайтеся”

Матеріали для гри:

Чим кінчається день, а починається ніч?

(звуком [Н])

Чим кінчається літо, починається осінь?

(звуком [о])

Замінивши одну літеру по іншу, перетворіть свійську тварину в птаха.

Зауважимо: тварина ця відрізняється впертістю. (осел – орел)

Хто найбільшу шапку носить?

(В кого найбільша голова).

Гра “Допиши букви”

Мідь кінь, тінь

ліль, міль, лінь.

Жовтень

Серпень

Грудень

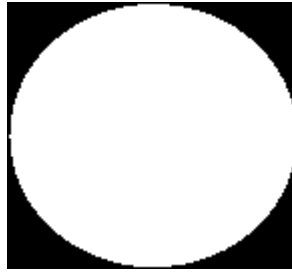
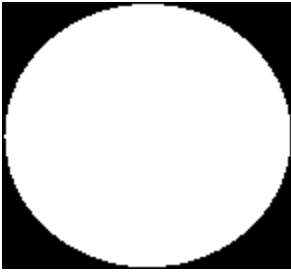
Липень

Вересень

Березень

Гра “Зцілення слів”

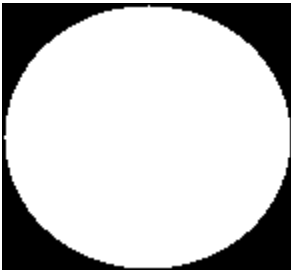
Правильно прочитати і записати слова.

Солов'йов, чийому П'ятірка, в'ючи
район, гайовий м'ясо, тім'я

Пеньок, льотчик, Полум'я, м'яч,
Тьохкає, дзьоб рум'яний, в'яз

Бур'ян, сім'я.

об'ява, подвір'я.

В позакласній роботі можна використати ребуси слів, правопис яких треба запам'ятати. Можна використовувати ребуси-загадки, в яких слова або фрази, що розгадуються, зображено у вигляді комбінацій малюнків з літерами та іншими знаками. Щоб прочитати ребус, треба знати правила складання його.

Правило складання ребусів:

Замість окремих слів або їх частин мають бути предмети, назви яких є словами, потрібними для відгадування ребусів.

Кома перед малюнками означає, що від слова – назва предмета треба відкинути першу букву.

Якщо ж кома стоїть після малюнка, то відкидається остання буква слова. Кома може не одна і перед малюнком і після нього. Скільки ком – стільки відкидається букв.

Над малюнком може стояти закреслена буква і поряд з нею написана інша, то нею треба замінити закреслену букву.

Над малюнком може стояти закреслена буква, то її в назві предмета читати не треба.

Над малюнком можуть бути цифри. Це означає, які букви і в якому порядку назви предмета читати.

Окремі букви, склади в ребусах іноді пишуть один над одним, в середині, один за одним, один під одним.

Розв'язуючи ребуси, залежна від розміщення букв, складів, потрібно додавати в, з, на, над, під.

Під час вивчення частин мови та елементів синтаксису доцільно проводити позакласну роботу відповідно складніше. На уроках можна використовувати такі цікаві вправи.

“Відгадай”

Читаючи загадки, учні записують відгадки в дві колонки. в першу, які відповідають на запитання “хто?”, а в другу – на запитання “що?”.

Привітання м журавля,

Я пробуджую поля,

Небеса і ручаї

Та заквітчаю гаї.

Відгадали, хто вона,

Ця красуня чарівна.

(Весна)

2. Як борошно, він білий-білий

Здається, світ укрий цілий,

Все падає, все наростає.

На села сиплеться й міста

На гори, на сіли, на ниви –

Пухнастий, легкий, блискітливий.

Лягає майже нам до ніг

Із вати Клим? Ні, це ...

(Сніг)

3. У нашої бабусі

Сидить звір у кожусі

Біля тічки гріється

Без водички миється.

(Котик)

4. Летів птах через дах

Сів на воротах у червоних чоботях

(Лелека).

5. Їхала пані в срібнім жупані,

а на тім жупанів латка на латці.

(Риба)

6. У лісі на горісі

Червона птаха висить.

(Калина)

7. Сидить баба на грядках

Вся закутана в хустках

(Капуста)

8. Коломи вуха завірюха,

а у вусі ярмарок.

(Вулик і бджоли).

9. Іден років двісті,

Стоїть на місці

Лічить людський вік,

А не чоловік

(Годинник)

10. Сторожем не служить,

а всіх рано будить.

(Годинник)

11. Живе в лісі хижий, дикий,

Душить кури та індики.

(Лис)

12. На городі в нас росте

Сонце ясне, золоте,

Жовте око, жовті вії

Та чомусь воно не гріє

(Соняшник)

13. В темнім лісі проживає,

Довгий хвіст пухнастий має.

Й на місці не сидиться

А хочуть її

(Лисиця)

13. В зимовий студений час

Люблять всі малята нас

З гірки ми рушаєм в путь

А на гірку на везуть

(Санчата)

14.Я кругленька, червоненька

З хвостиком тоненьким.

На городі мене рвуть

І до столу подають.

(Редиска).

15.В тихе надвечір'я

В саду на подвір'я

Котиться колючина

В яблука закутана

(Їжак)

16.Стоять красуні на воді

вінки в них білі й золоті.

(Лілеї)

17.Два братики вусатики

В обох жовтенькі сорочки

Стоять в кутку два братики

Повисовували язики.

(Черевички)

18.Він із казки, він із пісні

В нього зубки, як залізні

Капустину він гризе

Зветься звір на букву Зе

(Заєць)

На уроках позакласної роботи з української мови можна вивчати з дітьми потішки і веселики. Це такі як:

- Зайчику, зайчику, де ти бував?

- У березовім гайку,
на зеленому горбочку,
квіточки збирав.

- А кого ти, зайчику, зустрічав?

Співучого соловейка на калиновій гіллі

Та знайому лисеньку у старій норі.

2. Усі сні всміхнулась киця –

Киці, бач, криниця сниться,

Не з водою, а така,

Де повінця молока

3. Цілий день цукерки хрума

Неслухняний цей Тарас

Про цибулю, як подума

Сльози котяться ураз.

–А що бабусю варите,

– Ягли.

Діти носом потягли:

– Ягли....

А для чого ті ягли?

-Щоб поїли й спать лягли...

Веселики і потішки можуть бути навчального і виховного характеру.

5. Вели розмову два друзки:

- Я хочу лікувать книжки!

Візьму я клей, візьму папір,

І стану лікарем, повір.

- Я лікар теж – тобі кажу,

Та Ви роблю без клею.

Я просто книжку бережу,

Дружити вмію з нею.

При вивченні елементів синтаксису можна запрошувати такі вправи та ігри.

Гра” Закінчення речення”

Ведучий читає закінчені речення і пропонує дітям переписати їх, доповнити кожне з них словом назвою ознаки, протилежним за значенням перший гравець одержує 10 очок, другий – 9, третій – 8, і т.д.

Матеріал для гри:

У лісі ростуть дерева товсті і ...

Ми збирали яблука солодкі і ...

Літом дня довгі, а зимою...

Ловися рибко велика і ...

Діти повинні рости працьовитими, а не....

Гра “Із слів розповідь”

Учасники одночасно відкривають конверти, де вміщені карточки із завданням і складають речення так, щоб вийшла зв’язна розповідь. Хто першим правильно складе розповідь одержує 10 очок, другий –9, третій – 8 і т.д. За кожен помилку знімають 2 очка.

Матеріали для гри:

Розвиткові мовлення, мислительних операцій синтезі, аналізу, порівняння, зіставлення. Узагальнення, виділення головного слугуватиме майже кожне запропоноване завдання.

Не стулить, на мить очей –

Вночі полює на мишей,

Зате удень відпочива

Ні, це не кішка, а... (Сова)

Дає здоров’я – спорт

Вагу – солодкий торт

Мед – працюючі бджоли

Знання глибокі...(Школа)

1.Роками сусіди очі

Живуть у ставку і в річці

а)сміливі й красиві одні

б) а другі завжди – мовчазні

(Жаби – риби)

1.По траві повзла змія,

Налякався добре я

Від гадюки біг чимдуж

А то виявився...(Вуж)

2.Маю роги і одне вушко.

Хто така, відгадали.. (Кружка).

1.Всіх уранці піднімає

Хоч у нього ру4к нема (Будильник)

2.Добули її з води

Білосніжною, твердою

Знову ж кинули туди

Вмить зробилась водою.

(Сіль)

З дитинства годує і поїть слона, працює невтомно, як робот. Тут відповідь правильна одна Це... (хобот).

Народився із землі.

Зарум'янивсь на вогні

І з'явився на столі

До борщу тобі й мені (Хліб)

І тато, і мама, дідусь, і бабуся

Раніше мене називали Бруднуля,

А зараз вони називають – Данило

Бо виручив друг мій по імені... (мило)

2.Невидимий вітер, немов футболіст,

Ганяв по дорозі березовий

Я слідом ішов через площу і міст

На пошту відправити братові... (лист)

В структур проведення позакласної роботи з української мови можна включити розв'язання кросвордів.

Кросворд “Прямо по курсу”

Записавши у вертикальних стовпчиках (1-7) правильні відповіді, учні зможуть прочитати у виділених клітинках назву дуже важливого предмета на кожному пароплаві, кораблі.

Буря, негоди на морі.

Корабельні сходи.

Одна з необхідних якостей капітана.

Той, хто підтримує зв'язок судна з берегом.

Шмат полотна, за допомогою якого вітер рухає човен.

Хижа морська риба.

Великий сучасний пасажирський корабель.

Відповіді: 1. Штурм. 2. Трап з Увага. 4. Радист. 5. Вітрило 6. Акула. 7. Лайнер.

(Штурвал)

Кросворд “Інструменти-приладдя”

Називаючи приладдя-інструменти, діти і розв'яжуть цей кросворд.

Відповідь: (лійка, відро, граблі, кочерга)

Кросворд “На борту “Хвилі”

Якщо правильно вписати у відповідні клітинки по горизонталі шість слів, то у виділеному вертикальному стовпчику³ прочитаєте, як називається найпоширеніша морська професія.

Одна з найбільших за розмірами водойм на Землі (Море).

Плавуча льодова гора. (Айзберг)

Накриття з парусини для захисту від сонця, дощу). Тент).

Місце якірної стоянки суден. (Рейд).

Річкова або морська хижа риба (Окунь)

Небесне світило, один з орієнтирів для моряків у плавання(Сонце).

Позакласна робота на уроках української мови дає змогу в цікавій формі комплексно вивчати мову, ілюструвати, повторювати, закріплювати, поглиблювати знання учнів, розвивати, вдосконалювати їхню грамотність. Це посилює практичну спрямованість усної та писемної мовленнєвої діяльності учнів.

Вміло і цікаво проведені вчителем позакласні заняття дають можливість учням не лише глибше пізнати закони мови, а й привчитися працювати з науково-популярною літературою з мовознавства, зі словниками різних типів, удосконалювати рівень свого усного і писемного мовлення в старших класах.

ЛІТЕРАТУРА:

Журнал “Початкова школа” № 9 (1990 р.)

“Початкова школа” № 9 (1991 р.)

“Початкова школа” № 9 (1991 р.)

“Початкова школа” № 9 (1993 р.)

“Початкова школа” № 9 (1993 р.)

Посібник для вчителя, “Цікава грамати́ка” А.Д. Стрі́ха, А.Ю. Гу́ревич.

К.І. Тоцька “Збірник орфоепічних вправ з української мови для 1-3 класів”

О.А.Безбакх, А.І. Тертична “Дидактичний матеріал з української мови для 2 класу”.

Я.Є. Яремко “Весела абетка”

Українські народні загадки “Реве віл на сто гір”

“Пізнавальні завдання з ознайомленням з навколишнім світом в 1-2 класах”.

Збірник текстів “Веснів очка”.

[1] Концепція середньої заг. осв. нац. школи України – К., 1992,с. 5.

[2] А.М. Пешковський. Мова мого народу. К, 1984 – ст..45.

<http://www.refineua.com.ru/pageid-3557-1.html>